

Salvador Llobet i Reverter: tota una vida de dedicació a la geografia (1908-1991)

Josep Ricard Cano i M. Rosa Selvas*

Résumé / Abstract / Resumen / Resum

Pendant les années 50, période très difficile pour le pays et spécialement pour la géographie, Salvador Llobet est devenu un des précurseurs de l'institutionnalisation de la géographie en Catalogne et la personnalisation même de la mise en train de la géographie universitaire.

Salvador Llobet est, sans doute, un personnage clé pour comprendre la naissance et le développement de la géographie catalane moderne, très attachée à ses débuts aux mouvements excursionistes. Elève des grands maîtres de la géographie régionale française, il en a suivi leurs enseignements et il est à l'origine, depuis des différentes institutions –notamment depuis l'université– d'une nouvelle vision de la géographie et du monde géographique.

* * *

During the 1950s, a very difficult period for Catalonia and, especially for Geography, Salvador Llobet became one of the forerunners in the institutionalization of Geography in Catalonia and in the beginnings of Geography at the university level.

Salvador Llobet is, without a doubt, a key figure for understanding the birth and development of modern Catalan geography, very attached in their beginnings to mountaineering clubs. A pupil of the great masters of French regional geography, Llobet followed their teachings and, from different institutions, pushed for new perspectives on Geography and on the geographical world.

* * *

* Llicenciats en Geografia, Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 08193.

Durante la década de los 50, años realmente difíciles para el país, y en concreto para la Geografía, Salvador Llobet se convirtió en uno de los precursores de la institucionalización de la Geografía en Catalunya, llegando a personificar el inicio de la corriente geográfica universitaria.

Salvador Llobet es, sin duda alguna, un personaje clave para entender el nacimiento y el desarrollo de la moderna Geografía catalana, muy vinculada en sus inicios al movimiento excursionista. Discípulo y seguidor de los grandes maestros de la Geografía Regional Francesa, impulsó, desde diversas instituciones –fundamentalmente desde la Universidad– una nueva visión de la Geografía y del mundo geográfico.

* * *

Durant la dècada dels 50, anys realment difícils per al país, i en concret per a la Geografia, Salvador Llobet es va convertir en un dels precursors de la institucionalització de la Geografia a Catalunya, i va arribar a personificar l'inici del corrent geogràfic universitari.

Salvador Llobet és, sens dubte, un personatge clau per entendre la naixença i el desenvolupament de la moderna Geografia catalana, molt vinculada en els seus inicis al moviment excursionista. Deixeble i seguidor dels grans mestres de la Geografia Regional Francesa, impulsà, des de diferents institucions –fonamentalment des de la Universitat– una nova visió de la Geografia i del món geogràfic.

Durant la dècada dels 50, anys realment difícils per al país, i en concret per a la Geografia, Salvador Llobet fou un dels precursors de la institucionalització de la Geografia a Catalunya, i es convertí en un personatge clau per entendre la naixença i el desenvolupament de la moderna Geografia catalana.

Nascut l'any 1908 a la ciutat de Granollers, Salvador Llobet era descendent d'una família de pagesos humils. Per motius econòmics, molt aviat haurà de deixar incomplets els seus estudis de Batxillerat i haurà de dedicar-se a treballar, continuant la tradició familiar, en el camp. Aquesta arrel camperola de Salvador Llobet explica en gran mesura l'amor que sentia per la seva terra i per l'estudi d'aquesta.

L'any 1932 viatja a París, on entra en contacte amb França, amb la seva llengua i amb la seva cultura, fet aquest que el marcarà per al futur. En tornar de París realitzarà el seu primer treball, que versarà entorn de l'agri-

cultura de Granollers i la seva rodalía, i que publicarà dins del *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers* (1932), institució que ell mateix havia fundat. Tanmateix, decideix reprendre els estudis que en el passat havia deixat i aconsegueix fer el Batxillerat en dos anys. En acabar, es disposa a continuar els seus estudis a la Universitat de Barcelona, però per motius econòmics no és acceptat i haurà de fer-los en règim lliure, a la Universitat de Saragossa. Aquests també s'interrompen com a conseqüència de la Guerra Civil, motiu pel qual no acabarà la carrera fins que hagué finalitzat el conflicte, a principis dels anys 40. Durant aquest període la formació de Salvador Llobet és bàsicament autodidàctica: ell mateix reconeix que arriba a la Geografia a través de l'excursionisme. Cal fer esment de la influència que rep de l'obra de Pau Vila, dels cursos monogràfics que aquest impartia en el Centre Excursionista de Catalunya i de les excursions dominicals pels voltants de Barcelona. Fets aquests que vincularan Salvador Llobet amb el món de la Geografia.

Finalitzada la Guerra Civil, un altre personatge influirà notablement en la visió geogràfica de Salvador Llobet: serà el professor Pierre Deffontaines, director de l'Institut Francès a Barcelona, que creà l'anomenat «Cercle des Geographes», reunions on assistien uns quants amants de la Geografia i on s'exposaven els treballs que s'estaven realitzant. L'acció del professor Pierre Deffontaines en portar diferents conferencians francesos, l'organització d'excursions i la possibilitat d'accedir a la biblioteca de l'Institut Francès, seran fets que el vincularan de ple amb la Geografia regional francesa.

Després de la seva llicenciatura començarà a preparar la seva tesi doctoral amb l'ajut i la direcció de Llopis i del professor Deffontaines mateix, encara que oficialment consti com a director de la tesi el doctor Martín Magro. La seva tesi, un estudi de Geografia regional sobre el nucli orogràfic del Montseny (1947a), és presentada, finalment, l'any 1944, a Madrid, cosa que el converteix en el primer geògraf català que aconsegueix el títol de doctor amb una tesi de Geografia. Amb la seva tesi doctoral, conjuntament amb un altre treball de metodologia semblant, *El medio y la vida en Andorra* (1947b), guanya l'any 1945 el premi «Menéndez y Pelayo».

Paral·lelament, comença la seva tasca universitària fent d'ajudant de professor, però ben aviat ho deixarà donat que se li prohibeix taxativament de tractar determinats temes i de realitzar excursions amb els alumnes. Salvador Llobet explica i fa la Geografia amb una metodologia fonamentada en el treball de camp, inusual en aquells temps, i que no és ben acceptada dins l'àmbit universitari. S'ha de considerar el context polític, cultural i acadèmic en què es mou la universitat en aquells moments, i on l'enfocament regiona-

lista francès no era ben acceptat com a conseqüència de la influència alemanya que hi havia entre els catedràtics espanyols del moment; a més de les dificultats que el règim va imposar sobre qualsevol investigació, principalment les geogràfiques, per ser considerades com a tema estratègic. Com a exemple de la dificultat que suposava fer treballs de camp durant la postguerra, cal recordar l'excursió que feren el professor Deffontaines i Salvador Llobet al Pre-pirineu l'endemà de l'atac japonès a Pearl Harbour, i en la qual foren detinguts i acusats per policies pel fet de portar màquines fotogràfiques i parlar francès. Salvador Llobet fou durament criticat per cometre aquelles «barbaritats», que no eren res més que Geografia!.

Aquest context general porta en Llobet a viure la Geografia, en molts casos, fora de la universitat. Es mourà, principalment, a l'Institut Francès, a la secció de Geografia de l'Institut Juan Sebastián Elcano (CSIC) col·laborant amb Lluís Solé i Sabarís, i al Centre Excursionista de Catalunya. Aquests àmbits formen la Geografia del moment, l'única geografia que es pot treballar científicament. Fora de la universitat s'ha de destacar també la tasca que desenvolupa com a geògraf dins de la Comissió d'Ordenació Provincial dirigida per Manuel Baldrich.

Salvador Llobet torna a la Universitat de Barcelona l'any 1966 i col·labora activament en l'organització i posada en marxa del Departament de Geografia de la Facultat de Filosofia i Lletres, que comença a funcionar el curs 1969-70. Va treballar en aquest Departament, del qual arribà a ser catedràtic, fins al curs 1977-78, data de la seva jubilació. Després de la seva jubilació es retirà a Granollers, però restà encara molt vinculat al món geogràfic. La seva vinculació a la Geografia ha restat ben palesa en els darrers dies de la seva vida, car morí pocs dies després d'haver participat en el I Congrés de Geografia Catalana (març de 1991). Salvador Llobet ha estat sens dubte un gran model de dedicació, de lliurament i, per què no dir-ho, d'amor a la Geografia.

PENSAMENT I OBRA

La preparació geogràfica de Salvador Llobet està fortament marcada pels autors francesos com a conseqüència del seu contacte inicial amb França, durant la seva estada en la dècada dels 30, primer, i el seu lligam amb l'Institut Francès a Barcelona, després, amb el corresponent contacte amb les obres de Vidal de la Blache, de Demangeon, Faucher, Blanchard, de Deffontaines mateix, de Llopis, etc., autors tots ells que podem qualificar de precursors i

difusors de l'escola regionalista francesa. A més, el fet de participar com a estudiant en excursions i treballs de camp dirigits pels conferenciants portats per Deffontaines des de França, i l'assistència als cursos que es feren des del «Cercle des Geographes», determinarà la formació geogràfica de Llobet i donarà a les seves obres el seu característic caire regionalista.

Defensor de l'observació directa per arribar a deduir les causes que originen els fenòmens, pensava que la Geografia s'havia de fer in situ, des del mateix lloc on es produeixen els fenòmens i no pas des de l'espai tancat d'un despatx. Era un dels pocs, tal vegada l'únic representant, en la seva època, i entre els escassos docents de la matèria, d'una Geografia nova, activa, enemiga dels mètodes memorístics i purament enumeratius, abocada al contacte directe amb el medi i la vida, amb la terra i els seus pobladors.

En aquesta línia guià els seus treballs i la seva pràctica educativa a la universitat, en les seves classes actives i participatives, però molt especialment en les excursions, on sabia transmetre tot l'entusiasme i passió que un home com ell, procedent del món rural, tenia per les relacions de l'home i el seu entorn.

L'obra de Salvador Llobet es pot dividir en dues grans etapes, atenent-nos al contingut temàtic dels seus estudis. Durant la primera etapa, que coincideix amb el seu treball d'investigador del CSIC, els seus treballs sobre l'agricultura catalana s'alternen amb les monografies comarcals que escriu per a la *Geografia de Catalunya* (1964) sobre Andorra, el Ripollès i Osona. Pel que fa a l'estudi de l'agricultura catalana cal destacar el seu estudi sobre el Maresme (1955) i el capítol sobre l'explotació del camp per a la *Geografia de Catalunya* (1960).

Durant la segona etapa, d'ençà de 1967, data del seu retorn a la universitat, s'inclinà cada vegada més cap al camp de la Geografia física, bàsicament per la Geomorfologia i especialment pels processos i dipòsits periglaciars. Són de destacar els treballs *Noticia de solifluxión periglaciaria en Catalunya* (1975) i *Materiales y depósitos periglaciares en el macizo del Montseny. Antecedentes y resultados* (1975).

EL MESTRATGE DE SALVADOR LLOBET

El paper de Salvador Llobet com a geògraf té dues vessants essencials: en primer lloc, pel que fa a la seva obra i a la influència d'aquesta, i en segon lloc com a geògraf que ha estat testimoni de primera mà de la Geografia dins de la universitat, essent part activa d'aquesta evolució.

En el primer aspecte s'han de destacar les aportacions de les seves obres, en concret les referents al medi i la vida al Montseny i Andorra, que han influenciat notablement els geògrafs regionalistes posteriors dins l'Estat espanyol. També cal destacar la seva influència com a impulsor de la Cartografia i de la Geografia de muntanya a Catalunya, amb guies cartogràfiques de moltes de les contrades més singulars d'arreu del territori català, i fins i tot d'altres com el Pirineu aragonès. Tot això es dugué a terme des de l'editorial Alpina.

En segon lloc, cal destacar el seu paper com a ensenyant de Geografia dins de la Universitat de Barcelona, cosa que va ser molt important per a la difusió de l'enfocament regionalista a Catalunya i per a la consolidació d'una Geografia més científica. Malgrat que les seves tasques no van ser ni gaire regulars ni gaire dinàmiques per causes alienes a ell, es convertí en un ensenyant innovador per al seu temps, que amb les seves explicacions i sobretot amb les seves sortides engrescava fàcilment els estudiants i els feia compartir la seva passió per la Geografia.

Al llarg de la seva estada a la universitat, Salvador Llobet ha influenciat, en principi, un gran nombre d'estudiants, i els ha sensibilitzat per la Geografia. Però la seva influència ha estat força més acusada en un reduït nombre d'estudiosos interessats per la Geografia, i fins i tot molts dels grans geògrafs actuals han percebut, d'una manera o altra, la influència del seu mestre; un bon nombre d'ells han estat els seus deixebles directes. Dels primers anys de la seva estada en són un exemple Montserrat Rubió i Joan Vilà Valentí, i més endavant cal destacar Maria de Bolós i Enric Lluch.

Com a testimoni de l'evolució de la Geografia en anys difícils, Salvador Llobet és una font molt interessant d'informació. La seva vivència es converteix en una experiència que haurien de tenir molt present els geògrafs que volen entendre l'evolució de la Geografia catalana des de la Guerra Civil fins als nostres dies.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV (1979), *Aportacions. En homenatge al geògraf Salvador Llobet*, Barcelona, Dep. de Geografia de la Universitat de Barcelona.
- BELIL, M., NOGUÉ, J. (1986), *Entrevista a Salvador Llobet*, Vídeo VHS in Garcia Ramon, M.D., Nogué, J. (dirs.), *Geography & Geographers in Spain*, Departament de Geografia de Girona i University of Lund.
- LOBET REVERTER, S. (1932), «Evolució dels conreus a Granollers i la rodalia des del segle passat», *Bullett de l'Agrupació Excursionista de Granollers*, 1, p. 4-9.

- LLOBET REVERTER, S. (1942), «Evolución del poblamiento y población de la comarca del Vallés», *Estudios Geográficos*, 9, p. 751-832.
- (1943), «Distribución altitudinal del olivo y la vid en la región del Montseny», *Estudios Geográficos*, 13, p. 828-845.
- (1945), «Avance a un estudio geográfico del Montseny», *Estudios Geográficos*, 18, p. 5-66.
- (1946), «La economía agrícola en el principado de Andorra», *Estudios Geográficos*, 23, p. 247-268.
- (1947a), *El medio y la vida en el Montseny. Estudio Geográfico*, Barcelona, CSIC.
- (1947b), *El medio y la vida en Andorra. Estudio Geográfico*, Barcelona, CSIC.
- (1955), «De Geografía Agraria de la comarca del Maresme», *Estudios Geográficos*, 58, p. 23-71, i 59, p. 215-297.
- (1960), «L'agricultura a Catalunya. L'explotació del camp», dins SOLÉ SABARÍS (dir.), *Geografia de Catalunya*, Aedos, vol. I, p. 375-561.
- (1964), «Andorra», «Ripollès» i «Osona», dins SOLÉ SABARÍS (dir.), *Geografia de Catalunya*, Aedos, vol II, p. 131-154, 337-360 i 361-384.
- (1975a), «Noticia de Solifluxión Periglaciari en Catalunya», *Estudios Geográficos*, 140, p. 661-672.
- (1975b), «Materiales y depósitos periglaciares en el macizo del Montseny. Antecedentes y resultados», *Revista de Geografía*, IX, p. 9-16.
- (1980), «Els primers temps de Pierre Deffontaines a casa nostra», *Revista de Geografía*, XIV, p. 13-16.
- (1985), «Lluís Solé Sabarís i la Societat Catalana de Geografia», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 4, p. 59-62.
- MAJORAL MOLINÉ, R. (1991), «Salvador Llobet i Reverter, un científic amant de la Terra», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 25, p. 59-62.
- SOLÉ SABARÍS, L. (1985), «Sobre la naixença i el desenvolupament de la moderna Geografia Catalana», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 4, p. 15-30.
- VILA VALENTÍ, J. (1979), «Dedicatòria al professor Salvador Llobet», *Revista de Geografia*, XII-XIII, p. 5-7.